

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ - СКОПЈЕ

UDK 34

ISSN 0583-5062

ГОДИШНИК

НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE

DE LA FACULTÉ DE DROIT
„IUSTIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

*ВО ЧЕСТ НА
ГАЛЕ ГАЛЕВ*

ТОМ
59

Скопје 2021

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ - СКОПЈЕ

ГОДИШНИК

НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE

DE LA FACULTÈ DE DROIT
„IUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

ВО ЧЕСТ НА
ПРОФ. Д-Р ГАЛЕ ГАЛЕВ

СКОПЈЕ, 2021

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ - СКОПЈЕ**

**ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

ГОДИШНИК	ТОМ 59	СКОПЈЕ SKOPJE	2019
-----------------	---------------	--------------------------	-------------

**ANNUAIRE
DE LA FACULTÈ DE DROIT
„JUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE**

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Уредник на Годишникот
проф. д-р Јадранка Дабовиќ Анастасовска

Уредувачки одбор на Годишникот во чест на проф. д-р Гале Галев, редовен професор
на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје:

проф. д-р Арсен Јаневски (Република Северна Македонија)
проф. д-р Родна Живковска (Република Северна Македонија)
проф. д-р Слободан Перовиќ (Република Србија)
проф. д-р Марко Баретиќ (Република Хрватска)
проф. д-р Зоран Рашовиќ (Црна Гора)
проф. д-р Бранко Мораит (Босна и Херцеговина)
проф. д-р Владо Петров (Република Бугарија)

Секретар на Годишникот
проф. д-р Неда Здравева

Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје
ул. Гоце Делчев 96 1000 Скопје, Република Северна Македонија

Лектура: Лилјана Јовановска

Печати: Стоби Трејд, ДООЕЛ
тираж: 100 примероци

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ - СКОПЈЕ**

ГОДИШНИК

**НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

ANNUAIRE

**DE LA FACULTÈ DE DROIT
„IUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE**

**ВО ЧЕСТ НА
ПРОФ. Д-Р ГАЛЕ ГАЛЕВ**

СКОПЈЕ, 2021

ВИДОВИ ДОГОВОР ЗА ОСИГУРУВАЊЕ ЖИВОТ ВО ПРАВНАТА ТЕОРИЈА И ВО МАКЕДОНСКОТО ПРАВО

УДК: 368.91.025(497.7)

347.764(497.7)

1.02 Прегледна научна статија

Апстракт

Договорот за осигурување на живот е релативно нов инструмент на македонскиот осигурителен пазар. Во пресрет на десетгодишнината од првиот договор за осигурување на живот во Р Македонија, а пред сè поради воспоставената динамика на перманентен пораст на животното осигурување во Р Македонија, како предмет на истражување на овој труд го земаме токму поимот на договорот за осигурување на живот и неговите видови. Па така, истражувањето има за цел да го претстави поимот на договорот за осигурување на живот во еден историски контекст, како и низ една компаративна призма помеѓу правната теорија и она што претставува пракса на македонскиот осигурителен пазар. На крај, истражувањето очекуваме да ни го покаже местото на договорот за осигурување на живот познат на македонскиот пазар во рамки на правната теорија пошироко.

Клучни зборови: *осигурување, осигурување на животи, полиса, премија, осигурена сума, осигурувачот, осигуреник, корисник на осигурувањето.*

1. Поим на договор за осигурување живот

Зборувајќи општо за осигурувањето можеме да кажеме дека основниот принцип на кој се заснова истото како и неговиот развој е диверзификација на ризикот помеѓу поголем број осигурени индивидуи и трансфер на ризикот од индивидуата на осигурувачот или на одреден фонд. Трансферот на ризикот како основна црта кај осигурувањето е познат уште од времето на Вавилон,

¹ Вонреден професор, Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

околу 1750 п.н.е. кога поморските трговци ги осигурувале своите товари од случај на нивна загуба поради бура или грабеж, а во римското право познати се погребални клубови преку кои војниците едни на други си обезбедувале погребни за случај на нивна смрт. Во XVII-от и XVIII-от век развојот на формите за трансфер на ризикот од индивидуата на групата продолжува преку појавата на почетните верзии на модерните осигурителни компании отелотворени преку социјални здружувања, фондови на вдовици и слично.²

Кон крајот на XVIII-от век компаниите за осигурување на живот, водени од идејата имателите на полиса, односно на договор за осигурување на живот да се обврзуваат спрема осигурувачот што подолг период, го развиле концептот на уплата на премија на нивоа (level premium payment), додека во модерно време, почнувајќи од 1940-тите до 1960-тите осигурувањето сè почесто претставува комбинација на трансфер на ризик и инвестиција. Сè поатрактивни станале договори за осигурување живот на долг рок со компонента на инвестиција бидејќи добивката на долг рок била многу поголема во однос на договорите на краток рок.³

Во Р Македонија иако осигурувањето воопшто било застапено и од порано, осигурувањето на живот е присутно од 2005 година кога Кроација Осигурување – Живот АД Скопје започнува со работа како прво осигурително друштво во Р Македонија со добиена дозвола од Министерството за финансии за продажба на полиси за животно осигурување.⁴ Инаку, во рамки на правната регулатива, договорот за осигурување живот му е познат на Законот за облигациони односи од 2001 година⁵ (во понатамошниот текст ЗОО) уште од неговото донесување. Во македонскиот ЗОО на договорот за осигурување живот се однесуваат одредби кои се заеднички за имотните осигурувања и осигурувањата на лица. Овие одредби се од општ карактер и со нив се уредува поимот на договорот за осигурување општо. Истиот се определува како *договор со кој дојоварачоџи на осигурувањеџи се обврзува врз начелата на заемност и солидарност да здружува одреден износ во друштво за осигурување, а друштвоџи се обврзува да му исплати на осигуреникоџи или на некое треџи лице надоместоџи, односно договоренаџи сума или да направи нешто друго во случај да дојде до настан кој прејисџавува осигурен случај.*⁶ Во поглед на овој договор специфичноста е тоа што осигурениот случај е токму спротивното

2 За историјата на осигурувањето повеќе кај Camilli, Stephen J., Duncan, Ian, and London, Richard L., Models for Quantifying Risk, Sixth Edition, United States of America: ACTEX Publications, 2014, стр. 47.

3 Ibid, стр. 48 исто и Kaninika, Mishara, Fundamentals of life insurance : Theories and applications. New Delhi: PHI Learning Private Limited, 2010, стр. 5–6.

4 Повеќе податоци за компанијата на официјалната веб страница <http://www.cro.mk/info/za-nas>.

5 Законот за облигациони односи (Сл. весник на Р Македонија бр.18 од 5.3.2001 год.)

6 Чл. 953 од ЗОО

на значењето на поимот осигурен случај кој претставува настан кој е иден, неизвесен и независен од исклучивата волја на договарачот, а не може да биде настан кој веќе настанал или бил во настапување или било извесно дека ќе настапи или ако веќе тогаш престанала можноста тој да настане. Смртта на осигуреникот како осигурен случај е иден извесен настан бидејќи никој не живее вечно и сигурни сме дека смртта ќе настапи и можеме да се согласиме дека: „живојќието осигурување не ти прекришува барањата на ризик ишто се осигурува, бидејќи не се осигурува можността од смрт, иуку ипрераната смрт. Ризикуи во живојќието осигурување не е дали лицето ќе иочине, иуку кои, и ризикуи се зилемува од иодина до иодина. Можността за зауба во живојќието осигурување е ииолема во ишората иодина од доиоворит ишто се однесува до комиианијата, оииколку во ирвата иодина, и така наштаму, се додека осигуреникуи не иочине.“⁷

Од изложеното можеме да заклучиме дека во поглед на прашањето како нашето право го дефинира договорот за осигурување на живот, одговорот не го наоѓаме во ЗОО бидејќи тој дава општа дефиниција на договорот за осигурување која ги опфаќа заедничките црти на договорите за осигурување имот и лица. Колку за споредба би напоменале дека не наоѓаме дефинирање на договор за осигурување живот ниту во српскиот Закон за облигациони односи („Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i „Sl. list SRJ“, br. 31/93), ниту во хрватскиот закон за облигациони односи (Zakon o obveznim odnosima Narodni novine br. 35/05 I 41/08) што е разбирливо со оглед на фактот дека сите три позитивно правни прописи од областа на облигационото право се засновани на Законот за облигациони односи од 1978 во СФРЈ⁸ и во поглед на одредбите за осигурување на лица главно направиле рецепција токму од овој нивен правен претходник. Поконкретна определба на договор за осигурување на живот во македонското право наоѓаме во Посебните услови за осигурување живот за случај на смрт и доживување на Кроација Осигурување – Живот⁹, во член 3: „Со доиовор за осигурување на живој доиоварачоит се обврзува на осигурувачоит да му ја илати ипремијата на осигурување, а осигурувачоит се обврзува, со насшанување на осигуреникуи случај, да му ја исилати на корисникуи осигурената сума, односно нејзиникуи дел.“¹⁰ Како договорни страни на договор за осигурување

7 Воган, Емет, Ц. и Воган Тереза, М., Основи на ризик и осигурување, Скопје: Академски печат, 2009, стр. 249

8 Zakon o obligacionim odnosima, Sluzbeni List SFRJ BROJ 29 od 226 maj 1978 достапен на 15.10.2014 година на <https://www.scribd.com/doc/52017051/Zakon-o-Obligacionim-Odnosima-SFRJ-Osnovni-Tekst-1978>

9 Во Р Македонија само четири осигурителни компании имаат право да склучуваат договори за осигурување живот, согласно Законот за супервизија на осигурувањето Сл. весник на Р Македонија, бр. 30 од 29.2.2012 година и тоа се Кроација Осигурување – Живот, Winner life insurance, Граве осигурување АД Скопје и Друштво за осигурување UNIQA АД Скопје.

10 Условите се достапни на <http://www.cro.mk/info/uslovi>

живот се јавуваат од една страна *осигуриителот* – осигурителната компанија која ги исполнила законските услови за да склучува ваков договор *и дојоварачот на осигурувањето*. Карактеристично за договорот за осигурување живот е тоа што освен овие две лица како страни на договорот, се јавуваат и други две лица: *осигуреник*, кој може да биде и дојоварач на осигурувањето во исто време и *корисник на осигурувањето*, кој секогаш е различно лице од осигуреникот бидејќи лицето или лицата со својство на корисник во одреден договор за осигурување живот се лица спрема кои осигурувачот има обврска за исплата на осигурена сума во случај да настапи осигурениот случај – смрт на осигуреникот¹¹. Во случај кога дојоварачот на осигурувањето склучува договор со осигурувачот за осигурување на животот на трето лице за полноважност на договорот потребна е согласност на третото лице која треба да се содржи во полисата или во издвоено писмо при потпишување на полисата во кое е назначена и осигурената сума.¹²

На основа на досега изложеното можеме да заклучиме дека како суштествени елементи на договорот за осигурување живот се јавуваат определувањето *премија на осигурување* и определување на *осигурена сума*. Премија на осигурувањето претставува паричен износ кој дојоварачот на осигурувањето му го исплаќа на осигурувачот, а е договорен меѓу нив со договорот за осигурување. Според Посебните услови за осигурување на живот за случај на смрт и доживување на Кроација Осигурување – Живот, член 9 се определува дека: *Премијата на осигурувањето, како и висината на осигурената сума, ја утврдуваат дојоварачот и осигурувачот врз основа на податоците од популацијата, важечки ценовници, пристајна старост на осигуреникот, полот, професијата, степенот на образование и роковите на плаќање на премијата. Кај зголемен ризик можат да се договорат дополнителни премии или посебни услови.*“ Осигурената сума, пак, претставува износот кој осигурувачот е должен да го исплати на корисникот на осигурувањето кога ќе настапи осигурениот случај. Според општите одредби на нашиот ЗОО од областа на осигурувањето, поточно член 975 став 1: *„Осигурувачот е должен да ја исплати осигурената сума во договорениот рок кој не може да биде подолг од 14 дена, сметачки од денот кога осигурувачот добил известување дека настанал осигурениот случај“*. Во практиката, со оглед на фактот дека договорот за осигурување живот е атхезионен договор кај кој условите на договорот се однапред подготвени од страна на осигурувачот и се дел од општите или посебните услови на осигурувачот, осигурената сума е токму еден од елементите што секогаш ги определува осигурувачот, а дојоварачот на

11 Општо за страните на овој договор и лицата другите категории на лица кај Belth, Joseph M., Life Insurance: A Consumer's Handbook. United States of America: Indiana University Press, 1985, стр. 19.

12 Чл. 1002 од ЗОО.

осигурувањето само пристапува кон таквата определба.

2. Видови договор за осигурување во правната теорија

Договорот за осигурување живот „*постои во многу форми, многу од нив обезбедуваат значајна флексибилност во поглед на износот, траењето и распределбата на премии, а исто така во одредена мера и флексибилност во поглед на износот на осигурената сума и околностите под кои ќе се исплати осигурената сума.*“¹³ Во правната теорија, зависно од карактеристиките се зборува за шест видови договори за осигурување живот: „*осигурување на определено време, осигурување на целиот живот, осигурување преку фонд, универзален живот, променливи полиси на животно осигурување и променливо универзално осигурување на живот.*“¹⁴ Од нив најстари се првите три видови договори, додека останатите се релативно нови договори и датираат од 70-тите и почетоците на 80-тите години од 20-тиот век. Во крајна линија сите видови договори можат да се групираат во две групи – договори кои единствено обезбедуваат заштита на животно осигурување и договори кои вклучуваат и елементи на заштеда или инвестиции, односно осигурувања со парична вредност. Притоа, единствено осигурувањето на определено време претставува осигурување поради заштита, а сите останати видови договори за осигурување живот се осигурувања со парична вредност, односно осигурувања поради заштита и заштеда.¹⁵ Поделбата спомената погоре во овој текс е наша појдовна основа за анализа и приказ на видовите договори за осигурување живот во текстови што следи.

2.1. Осигурување на определено време

Наједноставна форма на животно осигурување е **осигурувањето на определено време (term insurance)**. По дефиниција осигурувањето на определено време „...е осигурување кое не се протега низ целиот живот, туку завршува (истекува) по определено време, доколку осигуреникот погине сè уште е жив. Осигурувањето на определено време често вклучува одредби кои таранираат право на:

- обновување: да се купи нова полиса на определено време или да се продолжи постоечката за одреден временски период по истекување на почетниот период без да се обезбедат доволнителни докази за

13 Easton, Albert, Harris, Timothy, and Abkemeier, Noel, Actuarial Aspects of Individual Life insurance and Annuity Contracts. United States of America: ACTEX Publications, 2014, стр. 1

14 Воган, Емет, Џ. и Воган Тереза, М., Основи на ризик и осигурување. Скопје: Академски печат, 2009, стр. 250.

15 За оваа поделба види Воган, Емет, Џ. и Воган Тереза, М., Основи на ризик и осигурување. Скопје: Академски печат, 2009, стр. 250.

осигурување и

- *конверзија: да се купи нова полиса која не е на одредено време во специфицирано време во или пред времето на истекување на полисата (и во овој случај без докази за осигурување).*¹⁶

Осигурувањето на определено време претставува традиционален вид осигурување кај кој, главно не постои внатрешна акумулација на вредноста. Ова осигурување може да се јави во повеќе форми:

- годишна обновлива полиса – која обезбедува осигурување за време од една година, а се обновува секоја година, најчесто до 70 или 80-годишна старост;
- Обновлива полиса со можност за намалување на премијата;
- Полиса со враќање на премиите која гарантира дека вкупниот износ на уплатените премии ќе бидат достапни по истек на одредениот временски период од 10, 20 или 30 години и други форми на овој вид договори.¹⁷

2.2. Осигурување за време на целиот живот

Во случајот на *договор за осигурување на целиот живот (whole life insurance)* или како што уште се среќава во теоријата и праксата перманентно осигурување, договарамот на полисата има обврска да ја одржува во сила полисата со редовно плаќање на премиите, а осигурителот гарантира покритие за време на целиот живот на осигуреникот, додека на корисникот на осигурувањето му се исплаќа пашален износ во случај на смрт на осигуреникот, без оглед кога смртта ќе настапи.¹⁸ Притоа, според правната теорија „...тирањето на модерната полиса за време на целиот живот е до 100 години.“¹⁹

Најчеста форма на осигурување за цел живот е „*level premium*“ **осигурување или осигурување со изедначени премии** чија суштина ја претставува деливата премија кај која еден дел се користи за плаќање на намалувачки износи за осигурителна заштита, а другиот дел се користи за создавање на заштеда.²⁰ Овој вид осигурување на „...обезбедува заштитата преку исти премии во текот на животој на осигуреникот. Ваквата заштитата за цел живот е можна бидејќи премијата се поставува на високо ниво од

16 Easton, Albert, Harris, Timothy, and Abkemeier, Noel, Actuarial Aspects of Individual Life insurance and Annuity Contracts. United States of America: ACTEX Publications, 2014, str. 2.

17 Повеќе за договорите на определено време наведени во овој труд, како и останатите форми познати на американскиот осигурителен пазар кај Easton, Albert, Harris, Timothy, and Abkemeier, Noel, Actuarial Aspects of Individual Life insurance and Annuity Contracts. United States of America: ACTEX Publications, 2014, str. 3-6.

18 За поделбата на договорите на полиси на определено време и перманентни полиси во правото на Велика Британија повеќе во Birds, John, Insurance Law in the United Kingdom. The Netherlands: Kluwer Law International, 2010, стр. 202-203.

19 Belth, Joseph M., Life Insurance: A Consumer's Handbook. United States of America: Indiana University Press, 1985, стр. 39

20 За овој вид договор повеќе кај Mehr, Robert I. "The concept of a level premium whole life insurance

по потребно за финансирање на трошоците од смрт на осигурениците за почетните години на полицата, а зголемение премии се користат за да се исплатат барањата што се сè поголеми како што стареат рудата. Полицата со издначени премии е обична животно полиса од 1.000 долари, куена од жена на возраст од 21 година, и е иста со осигурувањето на определено време кое се обновува на годишно ниво и зајочнува на возраст од 21 година.²¹ Друг тип договор од овој вид е **договор за осигурување на целиот живот со ограничено плаќање**, кај кои карактеристично е тоа што „... премијата се плаќа во временски период покрајок од траењето на договорот.“²² Времето за кое се плаќа премијата се определува како временски период од определен број години (пример 10, 15, 20 или 30 години), а постои и еден екстрем случај кога се плаќа само една премија (single premium life), или обврската за плаќање на премијата се поврзува со пополнување одреден број години.

Друг вид договор за осигурување на целиот живот е **договорот за осигурување живот со растечка премија**. Од дефинициите кои ги среќаваме за овој договор ја издвојуваме следнава, според која овој договор е: „Еден од помалку познатите договори за осигурување живот Ова е осигурување за време на целиот живот кое зајочнува со премија пониска од вообичаената која се зголемува секоја година за одреден временски период, а постоа достига ниво одредено ниво кое го задржува сè додека трае полицата. Доколку едно лице сака да има перманентно животно осигурување, но не е во можност во почетокот да си дозволи плаќање на целата премија, полицата со растечка премија може да биде соодветна алтернатива за неа.“²³

Со ова само го отворивме прашањето за посебните видови договори за перманентно осигурување, не ја исцрпиме нивната листа позната во практиката и теоријата. За договорот за осигурување на целиот живот или договорот за перманентно осигурување можеме да кажеме дека „Овој вид договор, во различни форми, го сочинува најголемиот дел од животно осигурување направено во САД, а има помал удел (иако значаен) во осигурувањето бизнис во Велика Британија.“²⁴

policy – reexamined.” *The journal of risk and insurance* Vol. 42, No. 3, (Sep. 1975)

21 Воган, Емет, Џ. и Воган Тереза, М., Основи на ризик и осигурување. Скопје: Академски печат, 2009, стр. 252.

22 Belth, Joseph M., Life Insurance: A Consumer’s Handbook. United States of America: Indiana University Press, 1985, стр. 40.

23 LifeInsuranceHub.net. “Graded Premium Life Insurance” достапно на 26.10.2014 година. <http://www.lifeinsurancehub.net/graded-premium-life-insurance.html>

24 Booth, Philip et al., Modern Actuarial Theory and Practice, Second Edition. United States of America, CRC Press, 2004, стр. 18.

2.3. Осигурување преку фонд – Endowment

Договор за животно осигурување преку фонд (endowment)²⁵, како посебен вид осигурување, технички не претставува договор за осигурување на целиот живот на индивидуата. Ова осигурување претставува комбинација од осигурување на живот за одредено време и компонентата на инвестиција.²⁶ Кај ова осигурување „...осигурената сума се исплаќа на однапред одреден датум или во случај на смрт на осигуреникот, во зависност кој настан ќе се случи пророно. Оваа полиса има премии кои се повисоки од традиционалните полиси за осигурување на целиот живот и полисите за осигурување на одредено време, но се корисни за остварување на посебни цели кои ги има осигурената сума како што се трошоци за студирање или за купување дом за пензионирање.“²⁷

2.4. Универзално животно осигурување

Во крајот на 1960-тите и почетокот на 1970-тите години на пазарот на животно осигурување се појавила и почнала да се развила нова генерација на производи на животно осигурување кои биле во поголема мера флексибилни и повеќе атрактивни за потрошувачот во споредба со традиционалните производи што се нуделе на пазарот. Најзначаен производ бил универзалното животно осигурување и сличниот производ на него – променливо универзално животно осигурување.²⁸ Универзално животно осигурување исто така претставува комбинација од форма на заштита и форма на инвестиција и се јавува во модерно време како резултат на компјутерската ера која го олеснила креирањето на флексибилни и комплексни осигурителни производи.²⁹ Кај овој вид осигурување секоја премија се депонира во фонд. Од овој фонд, од една страна се наплаќаат одредени трошоци, а од друга страна од фондот се остварува одредена камата. Премиите што се уплаќаат можат да бидат фиксни или променливи, што зависи од спогодбата на страните.³⁰ Овој вид осигурување се јавува во повеќе форми:

25 Барајќи соодветен термин во македонскиот јазик, го пренесуваме значењето на овој термин според InvestorWords “definition of endowment“ достапен на 30.10.2014 година на <http://www.investorwords.com/1707/endowment.html> според кој овој термин означува: „перманентен фонд подарен на индивидуа или институција, како на пример, универзитет, музеј, болница или фондација да се користат за точно одредена цел.“

26 Повеќе за овој вид осигурување кај Rufenacht, Nils, Implicit Embedded Options in Life Insurance Contracts: A Market Consistent Valuation Framework. Berlin, Springer Science & Business Media, Apr 3, 2012, str.

27 Business Dictionary.com. “Endowment insurance definition” достапно на 27.10.2014 година <http://www.businessdictionary.com/definition/endowment-insurance.html>

28 Според Desrochers, Christian et al., Life insurance and modified endowments: Under internal revenue Code sections 7702 and 7702A. Illinois, The society of actuaries, 2004

29 Види Camilli, Stephen J., Duncan, Ian, and London, Richard L., Models for Quantifying Risk, Sixth Edition. United States of America: ACTEX Publications, 2014, стр. 49

30 Повеќе за овој вид договори кај Easton, Albert, Harris, Timothy, and Abkemeier, Noel, Actuarial Aspects of Individual Life insurance and Annuity Contracts. United States of America: ACTEX Publications, 2014, стр. 11-12.

универзално осигурување со фиксна премија, универзално осигурување со една премија, групно универзално осигурување.³¹

2.5. Варијабилно животно осигурување

Варијабилното или променливото животно осигурување му обезбедува на имателот на полисата можност да инвестира во фондови преку една или повеќе одделни сметки со специфицирани цели на инвестициите. Кај ова осигурување, како што варира вредноста на различните сметки, варира и осигурената сума која осигурителот треба да му ја исплати на корисникот на осигурувањето во случај на смрт на осигуреникот. Така, основната разлика помеѓу варијабилното осигурување на живот и традиционалното животно осигурување е третманот на инвестицијата на имотот што се алоцира преку полисата.³² Кај овој вид договор ризикот паѓа на договарачот на осигурувањето намесно на осигурителната компанија и колку се подобри инвестициите на имателот на полисата, толку е поголема сумата што се исплаќа при смрт на осигуреникот, со тоа што постои одреден минимум под кој не може да падне бенифитот во случај на смрт и кој не зависи од успехот на инвестициите.³³

2.6. Варијабилно (променливо) – универзално животно осигурување

Овој вид договор во суштина претставува универзално животно осигурување кај кое фондот на средства се инвестира на една или на повеќе одделни сметки селектирани од имателот на полисата. На овој начин варијабилното универзално животно осигурување комбинира во себе одредени карактеристики на универзалното осигурување, поточно: премијата и флексибилноста на бенифитот во случај на смрт на осигуреникот со одредени карактеристики на варијабилното животно осигурување, а тоа е: повеќе избори на инвестиции. „Разликата помеѓу овој вид договор и индивидуалното инвестирање се даночните одлеснувања и таксите што ја придружуваат осигурителната полиса.“³⁴

31 Повеќе за посебните видови универзално осигурување кај Easton, Albert, Harris, Timothy, and Abkemeier, Noel, Actuarial Aspects of Individual Life Insurance and Annuity Contracts. United States of America: ACTEX Publications, 2014, стр. 204.

32 Види Easton, Albert, Harris, Timothy, and Abkemeier, Noel, Actuarial Aspects of Individual Life Insurance and Annuity Contracts. United States of America: ACTEX Publications, 2014, стр. 206.

33 InvestorWords “definition of variable life insurance“ достапен на 30.10.2014 година на http://www.investorwords.com/5223/variable_life.html

34 InvestorWords “definition of variable universal life“ достапен на 30.10.2014 година на http://www.investorwords.com/5226/variable_universal_life.html

3. Видови договор за осигурување живот на македонскиот пазар на осигурување

Правењето на листа, а потоа и класификација на видовите договори за осигурување живот на Р Македонија произлегува од анализа на понудата на различни производи од страна на четирите осигурителни друштва во Р Македонија со право да продаваат полиси за животно осигурување³⁵, како и нивните општи и посебни услови. Изложувањето на видовите договори на македонскиот осигурителен пазар го започнуваме со нивна поделба, односно класификација според бројот на лица на кои се однесува животното осигурување. Според оваа класификација на македонскиот пазар разликуваме:

- Индивидуално животно осигурување кај кое како осигуреник се јавува едно лице и
- Колективно осигурување на живот кај кое со една полиса се осигуруваат повеќе лица. Типичен пример за колективно осигурување е осигурување на вработените (сите или дел од нив) во една фирма од страна на работодавачот.³⁶

Но, најмногу значење и простор ќе ѝ дадеме на поделбата на договорите зависно од видот на ризик кој е опфатен со договорот, каде главно разликуваме два основни вида договори:

- Осигурување во случај на смрт и
- Мешано осигурување на живот.

Во понатамошниот текст ќе се задржиме токму на оваа класификација на договорите, согласно видот на ризикот које е опфатен со договорот и подетално ќе се обидеме да ги претставиме договорите за осигурување живот.

3.1. Осигурување во случај на смрт

Овој вид договор е посебен вид животно осигурување кај кој ризикот се состои во смрт на осигуреникот, односно смрт која настапила за времетраење на договорот. Карактеристично е што овој договор нема карактер на штедење, а се наменува за сите ризични категории на индивидуи. Во овој случај за ниска премија корисникот/ците на осигурувањето добиваат висока осигурена сума.³⁷

35 Види фуснота 9.

36 Ваквото осигурување го познаваат сите осигурителни друштва освен Uniqa животно осигурување и истите се достапни на: Google. „Кроација Осигурување – Живот“ достапно на 31.10.2014 на <http://www.cro.mk/proizvodi/8/Kolektivno-osiguruvanje-na-zhivot>; Google. “Траве осигурување ад Скопје” достапно на 31.10.2014 на http://www.graweskopje.com.mk/mk/osiguranje_zaposlenih.htm; Google. “WinnerLife.mk” достапно на 31.10.2014 на <http://www.winnerlife.mk/index.php/en/2012-11-01-23-24-12/2013-10-07-12-56-55>

37 Google. “WinnerLife.mk” достапно на 31.10.2014 на <http://www.winnerlife.mk/index>.

Но, во одредени случаи на смрт на осигуреникот исклучена е обврската на осигурителот за исплата на осигурената сума. Така, осигурителот нема обврска да го исплати осигурениот износ ако: „*смртта на осигуреникот настипила поради негово нејосредно учество во војна или слични настипани, немири, востанија или немири, сузбивање или гушење на немири, востанија или нереоди, со исклучок при вршење на професионална дејност во земјата.*“³⁸ Исто така не постои обврска за исплата на осигурената сума и во случај кога осигуреникот извршил самоубиство, освен ако договорот за осигурување во моментот на самоубиството бил на сила подолго од една година.³⁹ Се работи за законско исклучување на следниве ризици: самоубиство на осигуреникот, намерно убиство на осигуреникот, намерно причинување на несреќен случај, смрт на осигуреникот причинета во воени операции како случаи во кои осигурувачот се ослободува од обврската од договорот за осигурување по сила на закон, а оставена е и можноста, согласно чл. 1009 од ЗОО страните на договорот на осигурување договорно да исклучат и други ризици.⁴⁰

3.2. Мешано осигурување на живот

Се чини дека овој вид договор е најзастапен на нашиот пазар.⁴¹ Се работи за мешовито осигурување на живот кое се склучува за случај на смрт, но и за доживување на осигуреникот. Се работи за договор кој трае подолг период, од 10, 15, 20 или 25 години и кај кој првичната цел на осигурувањето е доживување на осигуреникот за реализација и користење на бенифитите од осигурувањето, но како осигурен случај се јавува и смртта на осигуреникот за време на траење

<http://en/2012-11-01-23-24-12/2012-11-19-06-04-32> и осигурување по тарифа Р1 на Граве осигурување: Темпорално осигурување за ризик за смрт со еднаков осигурен износ за цело времетраење на осигурувањето и еднаква премија за цело времетраење на осигурувањето достапно на 30.10.2014 година на http://www.graweskopje.com.mk/mk/Tarifa_R1.htm

38 Член 8 од Општи услови за осигурување на живот за случај на смрт на Граве осигурување, достапни на http://www.graweskopje.com.mk/mk/uslovi_osiguranja.htm на 30.10.2014 година

39 Ibid, види член 9

40 За случаите на исклучување на ризици повеќе види чл.1005 – чл.1009 од ЗОО, како и во член 10 од Општите услови за осигурување на живот за случај на смрт на Граве осигурување и член 21 од Посебни услови за осигурување на живот за случај на смрт и доживување на Кроација Живот се достапни на <http://www.cro.mk/info/uslovi>

41 Посебни услови за осигурување на живот за случај на смрт и доживување на Кроација Живот се достапни на <http://www.cro.mk/info/uslovi>, Општи услови за осигурување на живот во случај на смрт и задоживување со учество во добивката на Граве Осигурување, достапни на http://www.graweskopje.com.mk/mk/uslovi_osiguranja.htm на ден 30.10.2014 година, *продукт “3D”* на Винер – Живот, достапно на 30.10.2014 година на http://www.winnerlife.mk/images/flaer/flaer_3d.pdf и осигурителен производ „*Живот Плюс*“ на Уника осигурување, достапно на 30.10.2014 на http://www.unika.mk/home/01_Fizicki_lica/01_Zivotno_osiguruvanje/01_MZO/.

на договорот и во овој случај на корисникот на осигурувањето му се исплаќа осигурена сума во согласност со условите на договорот.

Посебните услови за осигурување живот за случај на смрт и доживување на Кроација Осигурување – Живот, во член 3 дефинираат дека: „*Со договор за осигурување на живој договорачот се обврзува на осигурувачот да му ја плати премијата на осигурување, а осигурувачот се обврзува, со настанување на осигурениот случај, да му ја исплати на корисникот осигурената сума, односно нејзиниот дел.*“⁴² Понатаму, во врска со ове суштествени елементи на договорот за осигурување во случај на доживување и смрт според Посебните услови за осигурување на живот за случај на смрт и доживување на Кроација Осигурување – Живот, член 9 се определува дека: „*Премијата на осигурувањето, како и висината на осигурената сума, ја утврдуваат договорачот и осигурувачот врз основа на податоциите од понудата, важечки ценовници, пристајна старост на осигурениот, полот, професијата, спортист, траењето на осигурувањето и роковите на плаќање на премијата. Кај зголемен ризик можат да се договорат доволнителни премии или посебни услови.*“ Освен премијата и осигурената сума за овој вид договор за осигурување карактеристично е учество во добивката на осигурителната компанија, по истек на три години од договорот за осигурување. Добивка се исплаќа во случај на доживување заедно со осигурената сума, додека во случај на смрт на осигурениот се исплаќа осигурената сума и дотогаш припишаниот удел во добивката.⁴³

Смртта на осигурениот, како осигурен случај кај овој вид договор, ја покрива смртта која ќе настапи како резултат на несреќен случај, поради пораѓање кај жената, како последица на болест. Така, за случај на смрт на осигурениот, осигурувачот има обврска да исплати:

- „*Целата осигурена сума, без отлед на поминалото време на траење на осигурувањето: при осигурување договорено врз основа на лекарски преглед; ако настани како последица на несреќен случај и ако не е договорена сумата од точка 2.3 на овој став; поради пораѓање.*
- *Половина од осигурената сума при осигурување на живој договорено без лекарски преглед, ако смртта настанила како последица на болест во првата година од траењето на осигурувањето, а во тој рок целата*

42 Условите се достапни на <http://www.cro.mk/info/uslovi>

43 Прашањето за добивката е уредено со член 27 од Посебни услови за осигурување на живот за случај на смрт и доживување на Кроација Живот се достапни на <http://www.cro.mk/info/uslovi>, член 20 од Општи услови за осигурување на живот во случај на смрт и за доживување со учество во добивката на Граве Осигурување, достапни на http://www.graweskopje.com.mk/mk/uslovi_osiguranja.htm на ден 30.10.2014 година, *продукт* “3D” на Винер – Живот, достапно на 30.10.2014 година на http://www.winnerlife.mk/images/flaer/flaer_3d.pdf и осигурителен производ „*Живој Плус*“ на Уника осигурување, достапно на 30.10.2014 на http://www.uniq.mk/home/01_Fizicki_lica/01_Zivotno_osiguruvanje/01_MZO/.

осигурена сума и

- *Дополнителна двојна осигурена сума ако настала смрт на осигуреникот како последица на несреќен случај...*⁴⁴

Исклучена е обврската на осигурувачот за исплата на износот во одредени случаи на смрт на осигуреникот за кои веќе зборувавме во претходната точка.⁴⁵

Во зависност од начинот на кој се исплаќа осигурената сума и добивката, ова осигурување може да се јави и како рентно осигурување. Така: *„Корисникот на осигурувањето може пред исплатата на осигуреникот износ да одлучи ГРАВЕ наместо досега осигурен износ да му исплати ренти. ...Висината на рентата се одредува според важечките тарифи на ГРАВЕ во моментот на досегањето, при што е меродавна староста на корисникот на денот на осигурувањето.*⁴⁶

Кај одредени производи на осигурителниот пазар⁴⁷ кај мешовитото животно осигурување постои можност осигурувањето за случај на смрт да не мора да почне во исто време како и осигурувањето за доживување, поради можност за договарање на период на одложеноста на осигурувањето. Во овој период не постои осигурително покритие за случај на смрт на осигуреникот, па поради тоа можеме да кажеме дека договорот за осигурување во овој случај се јавува како **договор за осигурување за случај на доживување**.

РЕЗИМЕ

Предметот на нашето истражување се чини дека отвори повеќе прашања отколку што одговори. Видовите договори за осигурување на живот познати во правната теорија потекнуваат од земји кои имаат високоразвиен пазар на животно осигурување, неспоредлив со македонскиот, којшто можеме да заклучиме дека е пазар во развој. Затоа класификацијата на договорите за осигурување со која се сретнавме во правната теорија и ја елабориравме во точка 2 од овој труд, ни се чинеше како несоодветна за примена во случајот на договорите за осигурување на македонскиот пазар и во македонските правни извори од оваа област, претставени во прв ред преку општите и посебните

44 Член 19 од Посебни услови за осигурување на живот за случај на смрт и доживување на Кроација Живот се достапни на <http://www.cro.mk/info/uslovi>,

45 Види фуснота 38 и 39.

46 Член 14 од Општи услови за осигурување на живот во случај на смрт и за доживување со учество во добивката на Граве Осигурување, достапни на http://www.graweskorje.com.mk/mk/uslovi_osiguranja.htm на ден 30.10.2014 година; за рентно осигурување исто така види http://www.uniqa.mk/home/01_Fizicki_lica/01_Zivotno_osiguruvanje/01_MZO/, достапно на 30.10.2014 година.

47 Поконкретно кај Винер Лајф, кај производитот 3D

услови на осигурителните друштва. Затоа во точката 3 применивме друг пристап кон класифицирање на договорите. Иако со нашата анализа само го зачнавме прашањето за видовите договори за животно осигурување, за кои има уште многу да се пишува и анализира, во овој труд сакавме да го истакнеме разликувањето на договорите за животно осигурување врз основа на ризикот кој се осигурува, како најзначаен критериум според нашето видување и да го ставиме акцентот на договорите за осигурување со мешовит карактер, односно за доживување и за случај на смрт како најдоминантни, застапени во понудата на сите осигурителни компании и најусовршени како инструмент кој на граѓаните им нуди заштита и штедење во исто време. Општиот наш заклучок е дека договорот за осигурување живот во Р Македонија во поглед на сегашните свои форми и видови на македонскиот пазар претставува една скромна варијација на договорот за осигурување на живот познат во развиените осигурителни пазари и во правната теорија кој допрва ќе се развива и ќе продуцира свои различни видови и форми кои ќе го доближуваат до она што веќе е познато во светската осигурителна мисла.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Camilli, Stephen J., Duncan, Ian, and London, Richard L., Models for Quantifying Risk, Sixth Edition. United States of America: ACTEX Publications, 2014
2. Easton, Albert, Harris, Timothy, and Abkemeier, Noel, Actuarial Aspects of Individual Life Insurance and Annuity Contracts. United States of America: ACTEX Publications, 2014
3. Birds, John, Insurance Law in the United Kingdom. The Netherlands: Kluwer Law International, 2010
4. Belth, Joseph M., Life Insurance: A Consumer's Handbook. United States of America: Indiana University Press, 1985
5. Воган, Емет, Ц. и Воган Тереза, М., Основи на ризик и осигурување. Скопје: Академски печат, 2009
6. Kaninika, Mishara, Fundamentals of life insurance: Theories and applications. New Delhi: PHI Learning Private Limited, 2010
7. Галев, Гале, Дабовиќ, Анастасовска, Јадранка, Облигационо право. Скопје: ЦЕППЕ, 2009
8. Закон за облигациони односи на Хрватска (Zakon o obveznim odnosima Narodni novine br. 35/05 I 41/08)
9. Закон за супервизија на осигурувањето (Сл. весник на Р Македонија, бр. 30 од 29.2.2012 година)
10. Општи одредби за осигурување на живот на Граве Осигурување, по Тарифа

- G1 достапна на http://www.graweskopje.com.mk/mk/_Tarifa_G1.htm
11. Општи услови за осигурување на живот за случај на смрт на Граве осигурување, достапни на http://www.graweskopje.com.mk/mk/uslovi_osiguranja.htm
 12. Општи услови за осигурување на живот во случај на смрт и за доживување со учество во добивката на Граве Осигурување, достапни на http://www.graweskopje.com.mk/mk/uslovi_osiguranja.htm
 13. Општите услови на Winner Life во Македонија достапни на http://www.winnerlife.mk/images/flaer/flaer_3d.pdf
 14. Посебни услови за осигурување на живот за случај на смрт и доживување на Кроација – Живот се достапни на <http://www.cro.mk/info/uslovi>
 15. Српскиот Закон за облигациони односи („Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i “Sl. list SRJ”, br. 31/93),
 16. Booth, Philip et al., Modern Actuarial Theory and Practice, Second Edition. United States of America, CRC Press, 2004
 17. Mehr, Robert I. “The concept of a level premium whole life insurance policy – reexamined.” The journal of risk and insurance Vol. 42, No. 3, (Sep. 1975)
 18. LifeInsuranceHub.net. “Graded Premium LifeInsurance” достапно на 26.10.2014 година . <http://www.lifeinsurancehub.net/graded-premium-life-insurance.html>
 19. BusinessDictionary.com. “Endowment insurance definition” достапно на 27.10.2014 година <http://www.businessdictionary.com/definition/endowment-insurance.html>
 20. Rüfenacht, Nils, Implicit Embedded Options Life Insurance Contracts: A Market Consistent Valuation Framework. Berlin, Springer Science & Business Media, Apr 3, 2012
 21. Desrochers, Christian et al., Life insurance and modified endowments: Under internal revenue Code sections 7702 and 7702A. Illinois, The society of actuaries, 2004
 22. InvestorWords “definition of variable life insurance“ достапен на 30.10.2014 година на http://www.investorwords.com/5223/variable_life.html
 23. InvestorWords “definition of endowment “ достапен на 30.10.2014 година на <http://www.investorwords.com/1707/endowment.html>
 24. Google. “Кроација Осигурување - Живот “ достапно на 31.10.2014 на <http://www.cro.mk/proizvodi/8/Kolektivno-osiguruvanje-na-zhivot>
 25. Google. “Граве осигурување ад Скопје” достапно на 31.10.2014 на http://www.graweskopje.com.mk/mk/osiguranje_zaposlenih.htm
 26. Google. “WinnerLife.mk” достапно на 31.10.2014 на <http://www.winnerlife.mk/index.php/en/2012-11-01-23-24-12/2013-10-07-12-56-55>

An Abstract

The life insurance contract is relatively new instrument on Macedonian insurance market. In the wake of the tenth anniversary of the first life insurance contract, and especially the established dynamics of permanent growth of life insurance in Macedonia we take the contract of life insurance as subject of our research. This research has the objective to present the term life insurance contract in a historical context and also to present a comparison between the legal theory and the practice on the Macedonian insurance market. At the end, we expect for the research to show us the place of the life insurance contract known in Macedonian market in the scope of the legal theory in general.

Key words: *insurance, life insurance, policy, premiums, amount of insurance, insurer, insured person, beneficiary.*